

»HISTORIJA« IZ NEKDANJH ČASOV

Igralci Prešernovega gledališča so pod režijskim vodstvom Borisa Kobala dinamično odigrali besedilo s specifično dramsko strukturo: »Kdor skak tisti hlap« Rudija Šeliga.

Šeligova »historija« o treh stanovalkah, ki različno reagirajo na odločbo o izpraznitvi stanovanja, napisana leta 1972, ima tudi sicer že svojo historijo: odlomki iz nje so uvrščeni v berilo za srednje izobraževanje, torej njeno sporočilo in dikcija prihajata v zavest učeče se mladine skupaj z drugo klasiko. Njena ludistična tekstovna podstat je v variacijami pač odprla smer, ki se je razbohotila zlasti v dramatikii Emila Filipčiča, medtem ko je Šeligovo dramsko snovanje s Čarovnico iz Zgornje Davče in z Lepo Vido šlo v drugo smer, v smer definiranja drugačnosti posameznika in iz tega izvirajoče konfliktnosti.

Svoje historije je bilo delo deležno tudi ob prvi uprizoritvi januarja 1973 v Eksperimentalnem gledališču Glej v režiji Dušana Jovanoviča, zlasti v zvezi z njenim sprejemom na Sterijevem Pozorju v Novem Sadu, kjer predstave »zbog jezičke barriere« niso razumeli. To izkušnjo je avtor repliciral s kratko opombo v knjižni objavi besedila istega leta v zbirki Znamenja, kjer je pojasnil, da mu je »šlo za prikaz, kako v tem obdobju slovenske »zgodovine«, ki se ga zavedam, spremeljam, čutim na svoji koži, in ki gradi mojo skušnjo sveta (to je

približno od leta 1955 naprej) - kako torej v tem obdobju mlade generacije vstopajo v svet in čas. Kako reagirajo ali odgovarjajo na presijo danega sveta in dane družbe z mrežo njenih institucij...« V okviru filozofske sistematike je v tistem času razbral tri tipološke modele tega in takega reagiranja: »uporniško, humanistično - eksistencialistično, drugo funkcionalistično, in tretje tisto, ki zdaj (1973) nastaja, ki se ta trenutek že godi in nosi v sebi marsikaj iracionalnega...«

Tega avtorjevega razkritja so se večinoma oprijeli vsi razlagalci ne glede na to, da besedilo odpira razmislek v druge smeri.

Kolikor je mogoče razumeti besedilo in po njem uprizoritev v režiji Borisa Kobala, izkušnja prve stanovalke pove, da uživa v svoji zasebnosti in popredmetnosti, ki jo je lastno bivališče omogočala, na izselitveno odločbo pa reagira tako, da napoveduje odhod v Ameriko, še prej pa bo pripravila »zadnji udarec«, kar dopolni s stavkom »Preden grem, preden za zmeraj odidem, hočem, hočem, hočem...« Druga stanovalka, ki jo igra ista igralka, se odločbi ne upira, pripravlja se na izselitev pod silo odločbe, zbor pa komentira: »Pravica in

oblast sta, da ju čutimo.« Ona pospravlja in čisti stanovanje in ukaže svojim gostom, ki prevzemajo različne funkcije: »Alo, po kamion... zvečer nas več ni...« Tretja stanovalka je vseskozi uporniška kljub zborovim opozorilom; komisijske in milica jo mečejo ven, ona se vztrajno upira in med drugim poudarja: »Mi smo zmeraj od tukaj... Nič Cleveland, nič Stuttgart, nič Toronto.« Kata pa jo dopolni: »Tukaj je naš misijon.« V raznoterih in naglih tematskih preskokih potem akterji pridejo do spoznanja, da so na nekakšni poti iz kaosa, ko Kepler pravi: »Naprej... Kako visoko zgoraj ali daleč v galaksijah se šele začne harmonija...« To bi bil nemara nespočilni element, lahko so še drugi, povedo pa z avtorjevimi besedilom nekaj drugega, kot je zapisano v prej navedeni opombi.

Gre torej za alegorično tridejanko, ki jo vsebinsko napolnjujejo različna ljudska rekla ali njihove parafraze, večinoma ironične, kar je za uprizoritelje dobrodošlo gradivo za teatralizacijo. Te sestavine in detajle je režiser Boris Kobal aranžiral domiselno, zlasti z obvladovano ironizacijo ter s preglednim prehajanjem Kate, Keplerja in Henrika v zbor

in druge individualne funkcije. Tisti famozni ludizem, ki je včasih pristajal na ravni nezavezujoče »zajebancije«, je v sedanjih uprizoritvah vseskozi na ravni distančnega ali zadrževanega humorja in ironije. Za to imajo seveda velike zasluge vsi štirje igralci, ki so vsak zase in skupaj prekaljeni za raznovrstne tipizacije: Bernarda Oman je v vlogi prve stanovalke odigrala bolj samozadovoljen lik, v drugi z usodo pomirjeno žensko, v tretji je znano in jezljivo upornico, kar vse se je skladalo z nalogo, ki jo je imela. Učinkovit je tudi distančni pristop Judite Zidar v vlogi Kate in člana zbora, ki komentira Stanovalkine drže. V tem smislu sta profilirala skrivnostno ekscentrične figure tudi Tina Oman z umirjeno - naklonjeno interpretacijo, ter Pavle Rakovec z vse bolj profilirano igro.

Učinek je adekvaten linearni dramaturški zasnovi, tipizaciji likov, ki so zgolj simboli, in simboliki situacij. Predstava sodi v sklop poplave retrogradnih uprizoritev od Godota, don Juana na psu, prek Ivone, Tanga, Stolov do Hišnika. Skratka: teatralično sicer neoporečen tek na mestu.

France Vurnik